

Vidék és Gazdaság

Új színfolt a biogazdálkodásban: Bemutatkozik az Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet

Az Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet (ÖMKi) 2011 nyarán jött létre. Célja, hogy előmozdítsa a hazai bio-ágazat gyakorlatközpontú kutatás-fejlesztését, növelje tudományos megalapozottságát, széles körű ismertségét és elismertségét. Az ÖMKi megalapítását a svájci Forschungsinstitut für biologischen Landbau (FiBL) tette lehetővé. Ebben a világszerte elismert, mintegy 40 éve ökológiai gazdálkodással foglalkozó kutatóintézetben indult ugyanis újtára az a nemzetközi projekt, melynek keretében az ÖMKi, mint önálló hazai bio-kutatóhely létrejöhett.

Munkatársak és programok

Az ÖMKi jelenleg hat munkatárssal dolgozik, akik között agrármérnök, ökológus, kertészmérnök, közgazdász és tájépítésmérnök is található. A munkatársak többnyire fiatal kutatók, többen gyakorlott biogazdálkodók. Az ÖMKi már az alapítása óta eltelt rövid idő alatt is sok programot indított és jelentős sikereket ért el. Ilyen sikernek nevezhető az idén februárban rendezett nagyszabású konferencia, ahol a bio-ágazat hazai helyzetéről és fejlődési lehetőségeiről mintegy 400 résztvevő osztotta meg tapasztalatait, meglátásait. Első alkalommal sikerült összehozni a szakterület legfontosabb hazai képviselőit egy rendezvényre. A konferencia súlyát tovább növelte, hogy fővédnöke dr. Fazekas Sándor Vidékfejlesztési Miniszter volt, aki személyesen is részt vett a rendezvényen, és előadásában biztosította a résztvevőket az ökológiai gazdálkodás szakpolitikai támogatásról.

1. *kép. „Az ökológiai gazdálkodás hazai helyzete – trendek és kitörési pontok” konferencia volt az ÖMKi első rendezvénye. Foto: Biskup Miklós*

A szakmai rendezvények szervezése mellett sikeres az ÖMKi PhD és Posztdoktori kutatásokat támogató ösztöndíj programja is, melynek keretében tavaly öt új tudományos kutatás indulhatott el. Az idej, második kiírására 2012. április 27-éig lehet pályázni. A program célja, hogy lehetőséget biztosítson a tehetséges fiatal kutatók számára, hogy a hazai ökológiai gazdálkodás témakörében szerezzenek tudományos fokozatot, végezzenek magas szintű tudományos munkát.

Idén tavasszal az ÖMKi saját, úgynevezett on-farm kutatásokat is elindított, melyekben legfőbb partnerei a gyakorló biogazdálkodók. Az on-farm program célja üzemi kísérleti hálózatok létrehozása, azaz „kutató gazdálkodókból”, tudományos intézetekből és innovatív vállalkozásokból álló szakmai közösségek kialakítása és működtetése. Ezek a közösségek egy-egy saját maguk által meghatározott, a munkájuk szempontjából fontos kérdésre keresnek választ az ÖMKi segítségével, kísérletes alapon. Ilyen on-farm kutatási hálózat indult el idén márciusban például a hazai nemesítésű bio-burgonya fajták összehasonlítása céljából. A kutatásban részt vesz több neves hazai burgonyatermesztő biogazdaság, a Pannon Egyetem Burgonyakutató Központja, mindkét ökológiai gazdálkodást tanúsító szervezet és szakmai segítséget nyújtanak az MgSzH munkatársai is. A kutatás irányítását az ÖMKi szakreferense, Papp Orsolya végzi. A cél, ami minden résztvevőt motivál: megvizsgálni a keszthelyi rezisztens burgonyafajták teljesítményét valós biogazdálkodási körülmények között, javítani a jelenlegi fajtaválasztási gyakorlaton és közösen kidolgozni a hazai bio-burgonya termesztéshez ajánlható legjobb ökológiai technológiákat.

2. kép. A bio-burgonya fajtaösszehasonlító kísérletek indító megbeszélése. Polgár Zsolt, a Pannon Egyetem Burgonyakutatói Központjának igazgatója bemutatja a keszthelyi fajtákat. Fotó: Tarnai Mária

A kutatás keretében a résztvevők megismerik és saját tapasztalataik alapján a hazai viszonyokhoz igazítják a FiBL bio-burgonya termesztés-technológiai kiadványát. Az új, magyar nyelvű publikációt az ÖMKi mindenki számára elérhetővé fogja tenni a honlapján, és megrendelhető lesz nyomtatott formában is. Hasonlóképpen, az on-farm kísérletek eredményeiről is készítünk egy összefoglalót, amiből minden érdeklődő tájékozódhat a kipróbált új és kontroll fajták teljesítményéről az egyes országrészekben, gazdaságokban.

Ugyanezen az elven indult el idén a szőlő különféle sorköztakarását vizsgáló on-farm kutatás is. Vezetője dr. Illyés Eszter, ökológus, aki a Tokaji Borvidék Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetrel, a Debreceni Egyetem nemzetközileg is elismert növényökológusaival, a Hortobágyi Nemzeti Park szakavatott munkatársaival, a Biocont Kft-vel és persze mindenekelőtt a Tokaj-hegylajai szőlészetekkel és borászatokkal dolgozik együtt, hogy közösen kidolgozzák a termőhelyi adottságoknak leginkább megfelelő sorköz-takarónövényzetet. A kutatás

távlati célja, hogy a biogazdálkodók számára rendelkezésre álljon a hazai flórában honos fajokból álló, magyarországi előállítású, fajgazdag takarónövényzet létrehozására alkalmas magkeverék, mely alkalmas a szőlőben tapasztalható eróziós károk, talajtömörödés csökkentésére, a talajélet élénkítésére valamint a minőségi termelés és a biodiverzitás növelésére.

3. kép. Szőlősorköz-gyepesítési kísérlet helyszíne Tokajban. Fotó: Illyés Eszter

A program keretében elkezdődtek az együttműködések a gyepgazdálkodás területén is. Az idén tavasszal két gazdálkodónál próbáljuk ki a már meglévő gyepeik őshonos fajokkal való felülvetését a gyep hozamának és minőségének javítására. A vizsgálat célja itt az ökológiai körülményeknek és a gazdálkodás formájának legjobban megfelelő fajok és fajkeverékek kiválasztása.

Előkészítés alatt állnak további on-farm kísérletek szántóföldi, gyümölcs- és zöldségtermesztés témakörében is. Ezek közé tartozik a cseresznyelégység kártétele elleni védekezési lehetőségek tesztelése, az étkezési gabonanövények kondicionáló készítményeinek összehasonlítása, valamint a hazai paradicsom tájfajták komparatív fajtavizsgálata. Érdeklődő biogazdálkodók továbbra is jelentkezhetnek az ÖMKi munkatársainál!

A hazai biokutatás helyzete

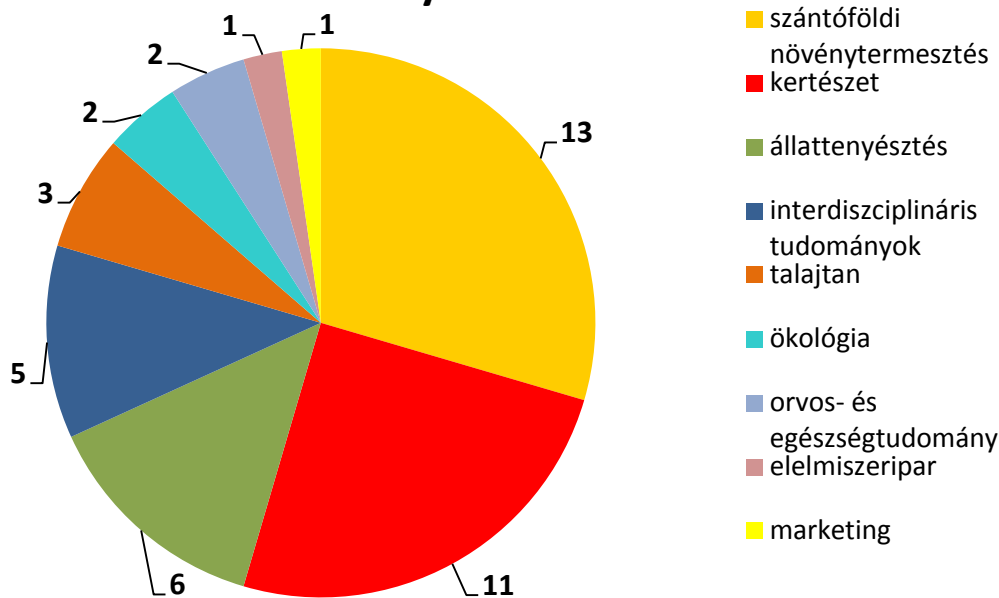
Az ÖMKi egyik első tevékenységeként kérdőíves felmérést végzett a hazai agrár- és élelmiszeripari kutatóhelyek körében, hogy helyzetképet alkosson az ökológiai gazdálkodás magyarországi kutatás-fejlesztése aktuális helyzetéről. A kérdőívet elsősorban felsőoktatási- és kutatóintézetek munkatársaihoz, valamint kutatással is foglalkozó civil szervezetek képviselőihez, összesen 138 elektronikus levelezési címre küldtük ki. Az ÖMKi részére összesen 46 kérdőív érkezett vissza, ami – beleértve azokat a válaszadókat is, akik továbbkézbesítésen keresztül és nem közvetlenül lettek megkeresve – éppen 33 %-os, azaz egyharmados válaszadási aránynak felel meg.

Egyetemekről és egyetemi működtetésű kutatóintézetekből összesen 27 kérdőív érkezett. A Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézeteiből összesen 11 kérdőívet, a civil szféra képviselőitől 4, a Vidékfejlesztési Minisztérium alá tartozó szervektől 2 kitöltött kérdőívet kaptunk. Ezen kívül 1-1 kérdőív érkezett egy főiskolától és egy szakmai köztestülettől. Ugyanerre a kérdőívre a vállalkozói és mezőgazdasági termelői körből 19-en küldték el válaszaikat. Mivel ők nem tartoztak a kérdőív célcsoportjához, ebben az értékelésben nem tudtuk figyelembe venni válaszaikat.

A felsőoktatási intézmények tekintetében elmondható, hogy csekély kivételtől eltekintve minden mezőgazdasági és élelmiszeripari kutatásban érdekelt intézmény képviseltette magát a kérdőívet visszaküldők között. Az intézmények szervezeti aleggységeit vizsgálva azonban megállapítható, hogy az ökológiai mezőgazdálkodással kapcsolatos oktatási ill. kutatási tevékenységet végző intézetek, tanszékek listája nem teljes, azaz a témában érdekelt tudományos műhelyek mintegy negyedével a kérdőív segítségével még nem sikerült kapcsolatba lépünk. A Magyar Tudományos Akadémia alá tartozó intézmények közül minden, az ökológiai mezőgazdaság témakörében közvetlenül vagy közvetetten érintett intézmény részéről kaptunk visszajelzést.

Kérdőívet töltött ki és juttatott el részünkre a Vidékfejlesztési Minisztérium Stratégiai Főosztálya valamint a tápiószelei Növényi Diverzitás Központ (NöDiK) Biodiverzitási- és Génmegőrzési Osztálya. A civil szféra képviselői közül a Szövetség az Élő Tiszáért munkatársától és két magánszemélytől kaptunk választ. Ezen túlmenően kapcsolatba léptünk egy szakmai köztestülettel, a Magyar Állatorvosi Kamara Alternatív Állatgyógyászati Tagozatával is.

Válaszadó intézmények száma főbb tudományterület szerint

1. ábra. A válaszadó intézmények száma főbb tudományterület szerint

A válaszok alapján a kertészet és a szántóföldi növénytermesztés, valamint a talajtan és a tápanyag-gazdálkodás szakterülete a leginkább kutatott ma Magyarországon. Jelenleg ezek a tudományterületek rendelkeznek a legnagyobb tudományos kapacitással. Jól reprezentált a gyógynövények és gyógynövényalapú készítmények hatásainak vizsgálata, mind a növénytermesztés mind az állattenyésztés területén – ahol is a válaszadók által közölt adatok alapján növekvő igény mutatkozik ökológiai minőségű termékek felhasználására. Gyepgazdálkodásban érintett tudományos intézménytől mindössze két kitöltött kérdőív érkezett, ami annak tükrében érdekes, hogy az ország teljes ellenőrzött ökológiai gazdálkodás alatt álló területének (2010-ben kb. 130 ezer ha) közel felét gyepterületek teszik ki.

Csak két olyan intézmény vette fel velünk a kapcsolatot, amely az ökológiai gazdálkodásból származó termékek marketingjével, ill. élelmiszeripari kutatással, különleges vagy bio-minőségű termékek, termék-előállítási technológiák kifejlesztésével foglalkozik. Hiányt jelöl, hogy ökológiai minősítéssel rendelkező szaporítóanyag-előállítással kapcsolatos kutatási tevékenységgel egy válaszadó intézmény sem foglalkozik. Figyelemre méltó továbbá, hogy az ökológiai gazdálkodást társadalomtudományi nézőpontból vizsgáló szakmai műhelyek kifejezetten alulreprezentáltak a kérdőívkitöltők körében. Az ökológiai mezőgazdálkodás és élelmiszer-előállítás társadalmi, gazdasági és politikai dimenzióinak és etikai vonatkozásainak elemzése felmérésünk alapján Magyarországon jelenleg még elhanyagolt területnek mondható.

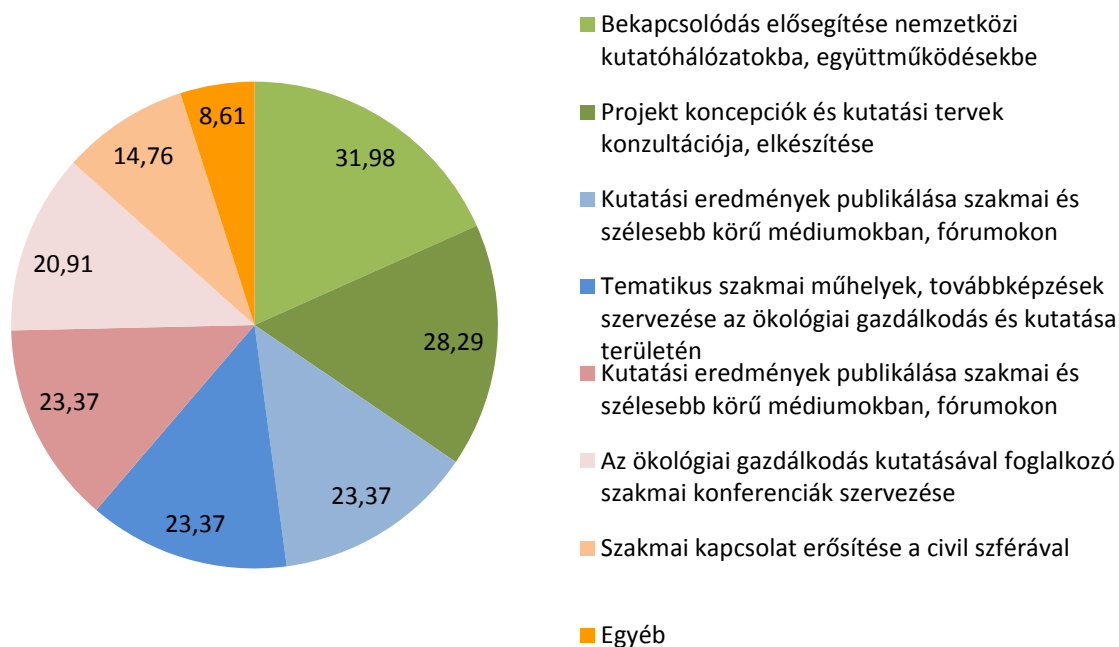
Az ökológiai gazdálkodás vidékfejlesztésben, területfejlesztésben rejlő lehetőségeinek vizsgálata a felmérés szintén az elhanyagolt kutatási területek közé tartozik. Fehér folt a hazai tudományos élet palettáján a lokális erőforrásokra alapozott, helyi ökológiai ellátórendszerek, alternatív élelmiszerhálózatok lehetőségeinek kutatása. Ezek ugyanakkor jelentősen segíthetik a bio-minőségű élelmiszerek és az ökológiai gazdálkodás társadalmi (el)ismertségének növekedését, elterjedését.

A kérdőívet kitöltők által javasolt kutatási témák tekintetében igen nagy a változatosság, ami logikusan következik a válaszadók sokszínű tevékenységi köréből. A hasonló tudományterülettel foglalkozó szakemberek jellemzően hasonló témákat javasolnak, melyek közül legnépszerűbbek pl. a célzottan biotermesztésre szánt fajták nemesítése és vizsgálata, az ökológiai termesztésre alkalmas fajták szaporítóanyag-előállításának kérdései, régi magyar növényfajok és fajták lehetőségei az ökológiai termesztésben, „alternatív” agrotechnikai módszerek vizsgálata és fejlesztése a növényvédelem, talajerő-gazdálkodás, gyomszabályozás területén. Az alternatív takarmányreceptúrák, takarmányozási rendszerek és állatgyógyászati módszerek kutatása is több ízben felmerül.

Különböző tudományterületek képviselői közül többen tettek javaslatot a közvetlen értékesítésen alapuló élelmiszerrendszerek kiemelt vizsgálatára, valamint a hazai szakpolitikák és az ökológiai gazdálkodás támogatási rendszere hatásvizsgálatára vonatkozó kutatások szükségességére. Mindezekben túlmenően a kérdőív kitöltői közül sokak által fontosnak ítélt téma a mezőgazdálkodási módszerek, és különösképp az ökológiai gazdálkodás biodiverzitásra és ökoszisztéma-szolgáltatásokra gyakorolt hatásainak vizsgálata.

A kérdőív utolsó részében a válaszadók hat előre megfogalmazott kategória alapján megjelölhették, hogy az ÖMKi hosszú távon milyen jellegű tevékenységekkel segíthetné leginkább az ökológiai gazdálkodás területén végzett tudományos vagy ismeretterjesztő tevékenységüket. Az adott választható kategóriát szükséges tevékenységnek megítélő válaszadók az összes válaszadóhoz viszonyított százalékos aránya a következőképpen alakult:

Az ÖMKi-től elvárt tevékenységek aránya kategóriánkénti bontásban (%)

2. ábra. Az ÖMKi-től elvárt tevékenységek aránya kategóriánkénti bontásban

Megállapítható, hogy a kutatóintézetek munkatársai a leginkább kívánatos segítségképpen elsősorban kapcsolati tőkéhez és információhoz való hozzáférést várnak az ÖMKi-től. A válaszadók mindegyike kifejezte

együttműködési szándékát és a továbbiakban is kapcsolatban kíván maradni intézetünkkel. Elgondolkodtató, hogy több olyan – az utóbbi időszakban jellemzően forráshiánnyal küzdő intézmény – nem jelölt meg egyet sem a fenti, előre megadott választási lehetőségek közül. Ehelyett az egyéb kategóriában adtak hangot abbéli véleményüknek, hogy leginkább az ökológiai gazdálkodáshoz kapcsolódó kutatások anyagi támogatásának növelése, ilyen témájú pályázatok kiírása, ill. ilyen jellegű kutatási források elnyeréséhez nyújtott intézményi támogatás lenne szükséges. Néhányan gyakorlatban alkalmazható innovatív technológiák kidolgozását és elterjesztését, ill. konkrét, új koncepciót hordozó termékek hivatali engedélyeztetésének és piacra való bevezetésének támogatását tartanák feltétlenül érdemesnek.

Mindebből arra következtethetünk, hogy Magyarországon az agrárium nagy hagyományokra visszatekintő és igen jelentős tudományos bázissal rendelkezik, ami azonban jelenleg csak részben képes ellátni az érintetteket az ökológiai gazdálkodás határozottabb térnyeréséhez szükséges releváns és a gyakorlatban is alkalmazható információkkal. A rendelkezésre álló tudományos kapacitások gyakran megfelelő anyagi háttér híján kihasználatlanok, a tudományos szereplők közötti együttműködés és koordináció esetenként hiányos. Elsősorban a több tudományterületet átívelő, interdiszciplináris szakmai kérdések feltáratlanok.

Az ÖMKi a kérdőív alapján a kevésbé kihasznált erőforrások jobb hasznosításán, a magyar ökológiai agrár- és élelmiszeripari kutatási kapacitások, tudáshiányos területek és fejlesztési lehetőségek feltárásán, szakmai együttműködések kialakításán, a szakma számára nélkülözhetetlen információáramlás, kommunikáció és tapasztalatcsere erősítésén kíván dolgozni. E mellett az ÖMKi célja természetesen az is, hogy kutatásaival tovább erősítse az ökológia gazdálkodás hazai tudásbázisát, különös tekintettel a gyakorlatban alkalmazható, az ágazat fejlődését szolgáló kutatási eredményekre.

dr. Drexler Dóra és Dezsény Zoltán